

درسنامه آموزشی تاریخ (۱) پایه دهم رشته ادبیات و علوم انسانی

درس ۱: تاریخ و تاریخ نگاری

تاریخ، مطالعه و کاوش در گذشته برای شناخت حال است. مورخان با طرح پرسش، گردآوری اطلاعات و جستجوی شواهد و مدارک به بازسازی زندگی مردمان و جوامع پیشین می‌پردازند. پژوهش در رویدادها و تحولات تاریخی به ما می‌آموزد، انسان‌ها و جوامعی را که اندیشه‌ها و تجربیات آنان در شکل دادن به زندگی کنونی ما نقش داشته بشناسیم و از سرانجام کارها و سرنوشت آنان عبرت بگیریم. علاوه بر آن، مطالعه و تحلیل تاریخ به ما کمک می‌کند که هویت و جایگاه خود را به عنوان یک ایرانی و مسلمان در جهان امروزی، هرچه بهتر و دقیق‌تر درک کنیم.

مشخص کنید واژه تاریخ در هر یک از جمله‌های زیر چه معنایی دارد.

الف- تاریخ را باید به شیوه علمی و روشمند نوشت. علم

ب- هنوز تاریخ برگزاری انتخابات شورای دانش آموزی مدرسه، تعیین نشده است. روز

پ- تاریخ باستان مملو از جنگ و کشورگشایی است. مجموعه حوادث و رویداد

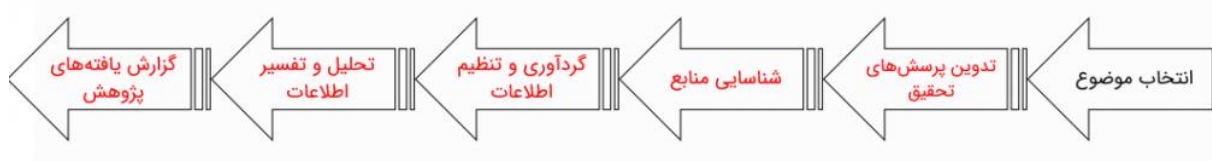
ویژگی‌های رویدادهای تاریخی:

الف- دور از دسترس اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آنها را به طور مستقیم درک کرد، بلکه باید با استفاده از شواهد و مدارک آنها را شناخت.

ب- تکرارناپذیرند و قابل تجربه نیستند.

پ- مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند. انسان در تاریخ، نقش محوری و اساسی دارد و رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه کنش (عملکرد و اقدام) متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت، پدید آمده اند. نهادها، جوامع، کشورها و در یک کلام تمدن نیز پیامد کنش‌های فردی و جمعی انسان‌هاست. تاریخ، علمی است که به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند. بنابراین، هدف علم تاریخ، شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته است که شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری می‌شود.

مراحل پژوهش تاریخ را تکمیل کنید.

فعالیت ۶ :

تصاویر بالا را به دقت نگاه کنید و بگویید چرا هر یک از آنها، منبع دست اول برای دوره خود هستند.

سکه اشکانی: حاوی اطلاعات مهمی از آن دوره است.

منشور کوروش: افکار و شخصیت فرمانروا و رابطه‌اش با مردم را به طور واضح بیان می‌کند.

طاق بستان: نشان دهنده اعتقادات شخص پادشاه (خسرو پرویز) و معماری آن بیانگر طرح‌ها و هنر عصر ساسانی است. به طور کلی به دلیل اینکه بیانگر دقیق حال و اوضاع زمان خویش هستند.

چرا بازگرداندن اشیای تاریخی به کشور اقدامی مهم و ارزشمند است؟

زیرا این اشیا بخشی از هویت و شناسنامه ملی کشور به حساب می‌آیند و می‌توانند به عنوان منابع دست اول به پژوهش‌های تاریخی کمک کنند و یا در تکمیل اطلاعات دوره‌های تاریخی مؤثر واقع شوند. بدین ترتیب باید در حفظ و نگهداری آن کوشا و سهیم باشیم.

پرسش‌های نمونه :

۱- علم تاریخ را تعریف کنید.

تاریخ، علمی است که به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

۲- قلمرو و هدف علم تاریخ را بیان نمایید.

هدف علم تاریخ، شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته است که شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری می‌شود.

۳- تفاوت‌های تاریخ‌نگاری نوین را با وقایع‌نگاری توضیح دهید.

در وقایع‌نگاری به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی توجه چندانی نمی‌شود. هدف، بیشتر بیان حوادث سیاسی و نظامی و یا شرح حال فرمانروایان بوده است، اما در تاریخ‌نگاری نوین، همه ابعاد زندگی انسان‌ها از جمله جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، هنری و... مورد بررسی قرار می‌گیرد و در کنار آن زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار آن حوادث نیز تجزیه و تحلیل می‌شوند.

۴- منابع دست اول پژوهش در تاریخ، چه ویژگی‌هایی دارند؟

اسناد و مدارکی هستند که درباره زندگی مردم در روزگاران گذشته، اطلاعاتی در اختیار قرار می‌دهند. به همه آثار تاریخی که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن، نوشته شده‌اند. به عبارت دیگر، نویسندگان این نوع منابع، خود ناظر رویدادها بوده‌اند و یا این که شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده‌اند. علاوه بر منابع مکتوب، تمامی آثار باستانی و تاریخی، شامل بناها، ابزارها، اشیا، سنگ‌نگاره‌ها و سنگ‌نوشته‌ها، سکه‌ها و هر وسیله‌ای که از گذشته به جای مانده است، به عنوان منبع دست اول محسوب می‌شوند.

۵- تاریخ چگونه به فهم زمان حال و درک مسائل پیش روی انسان‌ها و جوامع کمک می‌کند؟

مطالعه تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عوامل و شرایطی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند. بدین گونه، علم تاریخ می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده، کمک کند. حوادثی مانند تأسیس امپراتوری جهانی هخامنشی، جنگ‌های صلیبی، نهضت رنسانس و... فقط در گذشته تأثیر نداشته‌اند. همچنین تحولی که پیامبران الهی و یا شخصیت‌های مهم مانند کورش، ابن‌سینا، ناپلئون و... ایجاد کرده‌اند تا به امروز تأثیرات خود را داشته و بر آیندگان نیز تأثیر می‌گذارد.

۶- تأثیر تاریخ را بر میهن دوستی و تقویت هویت ملی توضیح دهید.

مردمانی که برای نسل‌های متوالی، سرگذشت مشترکی داشته‌اند به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشته خود، نوعی احساس علاقه و دلبستگی خاص پیدا می‌کنند. آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشته مشترکشان، باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می‌شود. آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشته خود، به همراه زبان فارسی و فرهنگ ایرانی، نقش زیادی در حفظ موجودیت و هویت آنان در طول تاریخ داشته است. نیاکان ما به اتکای چنین آگاهی و دلستگی به زبان و فرهنگ خویش بوده است که توانسته‌اند در برابر حوادث عظیمی چون حمله اسکندر مقدونی، تهاجم ویرانگر مغولان و نظایر آن، دوام بیاورند و مانع فروپاشی جامعه و فرهنگ ایرانی شوند.